

Miért is hagynád: megalázzon.
Kerülj fölénybe gáton át,
gyötörd halálra hosszú távon,
vezesd el barmát, asszonyát,

és várd, hogy éhek jönnek érte:
sakálok, kéjes kondorok,
s hogy fogyjon el a hús egésze,
amíg a föld majd ráforog.

S ha messzi kínját múltak mossák,
erényét fessed szépre itt:
elísszák majd az új kanosszák
a szűz madonna könnyeit.

4. Szomjas

Lehetne álmod indulatlan,
lehetnél mester szent guru,
de éjre tárul fel a katlan:
dohog a düh, mint hörghurut.

És tárul mind a medrek mélye,
és epe ömlik, ég fekély:
sürgesd a bosszút, még elérje
az elmenőt, s ha esdve kér,

ne osszál már kegyelmet,
ne szánjad, hogyha hosszan sír,
hisz bűnöd alól úgysis felment
a szögren fekvő bölcs fakír.

Amúgy sincs ír az üszkös sebre !
Míg élsz, már nem lehet tiéd
az elvetéltek bús szerelme,
amely a dicsfény ellen véd.

Te hős leszel. Csak annyi híja,
amíg a hírnév még kitár
pár zárt kaput, s a kéj lapítja
agygon az eldobott szitárt.

Lehetne álmod indulatlan,
hallgatnál reggel zen zenét,
de táltosoknak ina pattan,
felindul kanca és herélt,

s te szobrot állsz a hős szekéren,
megnyersz csatát és háborút -
nem lesz tied a bölcs szemérem:
nem leszel mester, szent guru.

Te hős vagy már, a szomjak hőse,
nem érzed már, mit rejt a lét
s a gyenge fű elég erős-e -
- s nem hallasz több szitárzenét.

Zsávolya Zoltán

KILLER LACI KEZDETEI

(Fejezet egy spirituális levélregényből)

Concordia sororum fratrumque bona est. Az ilyen duma rögtön általános érvényű, mottógyanús meglátásnak vehető az egész ízében, amit bár megerősíteni kimondottan nem akarok, kedves Péter bátyám, cáfolni sem igyekeznék túlzott eréllyel. Egyelőre legyen hát elég annyi, hogy ez volt az utolsó mondat, amelyet Killer Laci házi feladat gyanánt lefordított, mielőtt kivágták a bencés gimnáziumból.

Noha egyáltalán nem tudnék épkezláb és mindenre kiterjedő magyarázattal szolgálni arra nézvést, miért hozakodom elő ennek az állatnak a viselt dolgaival, gyanítom azért, hogy a személyes lenyűgözöttség állapota szolgál eljárásom alapjául, ami részemről egész ismerettségünket végigkísérte. Az az ajzottság ugyanis, amellyel ő élete folyamán egy bizonyos - a latin mondat által diszkréten, eltávolítottan jelzett - alapmotívum valóságát és délibábját hajszolni bírta, már önmagában meglehetősen csodálatra indíthatott iránta bárkit. Ráadásul a dolog természetéből következően nem csupán külsődleges belehelyezkedés ez itt a kamerád testi-lelki mozgatórugói közé, hanem egyúttal a személyes érintettség szóbeli elszálló dokumentuma is, amelyet szenvedélyünk triviálisan természetes azonossága határoz meg. Rövid jelenettel kívánom érzékeltetni, közelebbről mire célok.

Szilencium alatt egyszer, mikor, ugye, elvileg a leckéinkkel foglalatostkodtunk a diákotthoni tanulószobában, tehát az egyik ilyen alkalommal, ahogy a közvetlenül mellettem ülő Killer Laci megszokott nagyvonalú intésével jelezte: átadhatom neki a kidolgozott

matekpéldákat, valamint az orosz fogalmazást, szóval egyszer nagy kegyesen oda is kummantott nekem valamit, mégpedig a kérdést, hogy tudom-e, mi a fontos. „Mi?!”, morogtam halkán és bosszúsan a fogam között, mert tudtam, hogy önérzetesen megköveteli a figyelmet, viszont a minden mozgásra, beszédre hisztérikusan reagáló felügyelő atyát sem akartam ingerelni. Vigyorgó felsőbbbséggel súgta: „Hát az, hogy a pina bozontos...”

Biztosra vettem, hogy szavaiba dicsekvés vegyül; a tét - tizenöt évesen - mi lehetett volna: az, hogy kinek volt már nője, kinek nem. Többben állítottunk magunkról ilyen jellegű fegyvertényt, de titokban kizárólag az ő szavait vettük többé-kevésbé készpénznek egyelőre, és titokban azt is logikusnak tartottuk, mennyire nem hisz ő nekünk, mint-hogy - az övétől eltekintve - mi magunk is kételkedve fogadtuk egymás nagyolónak tartott híreit azokban a hetekben. Október végén aztán, amikor kiváló barátom nem volt már a nála is jelesebb Alma Mater növendéke, amikor szinte illegálisan tartottam csak vele a kapcsolatot, nemcsak sokszorososan megbizonyosodtam e téren véghezvitt komoly cselekményeinek hitelességéről, hanem közreműködésének köszönhetően én magam is átléptem a kérkedően üres idealizmusból a hallgatagságában vaskos realizmusba.

Szép, napos, kellemes, hosszú őszi uralkodott 1982 szeptember-októberében. Azért fontos az akkori légkört, hangulatot elképzelni, mert lényegében mindkettőnk szellemi genezisével ezzel az időszakkal

hozom összefüggésbe. Az iskolában is termékenynek bizonyult együttműködésünk, apró „függetlenségünket” jelző csínyeket összehangoltan hajtottuk végre (két egyformán ravasz agy, Laci részéről testi erő, részemről szolidaritásba rejtőző gézengűzság volt kettősünkben megtalálható), de ez a terep mint közös terep ismert okokból hamar kihullott alólunk, így pedig óhatatlanul elemibb területre, ama nagybetűs élet sűrűjébe jutottunk. Így indultunk, helyesebben, hogy tárgyalásmódom választott kereteihez hű maradjak, kedves Péter bátyám, olyaténképpen hegyezném ki: efféle körülmények méhében kezdte tudatos-nagyvonalú létmódját az a jelenség, akit Killer László fantáziánéven tudok ma a megfelelő diszkrecióval emlegetni; ezek az ő kezdetei. Ahol persze meg kell jegyezzem: későbbi életrészekéről szintén bőven rendelkezem információkkal.

A különböző killeri életperiódusok azonos szempontból történő Aszembesítését, egyúttal az alapszenvedély jellegének bemutatását mi sem szolgálja jobban, mint annak a sajnálatos balesetnek a felidézése, amely barátom kicsapatásához vezetett. Mert ebben természetesen az említett döntő fontosságú törekvés, a lehető legkézenfekvőbb és legvégzetesebb leitmotív játszotta a főszerepet. Az történt, hogy Killer László úr a szombat délutáni kimenő idején moziba ment egy lánnyal, ez estig elhúzódtott, szürkületkor a Radó-sziget csúcsánál jelentek meg némely hosszú nyakú üvegek társaságában, amelyeket kiűrtvén mindketten berúgtak, később nézeteltérés támadt köztük, ekkor Laci egyedül távozott, a lány hátramaradt, félig öntudatlan állapotban a földre került, ahol végtére is a saját hányadékában megfulladt. Az eset néhány hétig szörnyörténekként kísértett a városban, aztán hírérték gyanánt elhalt, gyanítom viszont, hogy Killer Laci későbbi életének, szélsőséges sorsalakulásának „fényébe”, ködös, borongós hangulatába ennek a számára egyébként távolról sem közömbös teremtsnek a képe elég szépen beleáryékol.

Hja, Péter bátyám! Nem kevesebbet feltételezek, mint P. Wanda titokzatos alakként, látomásként való rendszeres fel-felbukkanását, zaklató-ingerlő távoli közelségét! Mintha messi zord tengerek hullámveréséből kiemelkedő szírné lenne, akinek megfoghatatlan teste fényfoltként villan fel és enyészik el a habokban, amelyeken a kétségbeesett lélek hajója hánykolódik... A kapitány ezeryi veszély és kihívás között áll rendületlenül a parancsnoki hídon, váglyaktól üzve, érzelmektől korbácsolva utazik, szemét a kísértő csodára függeszti. Sokan vonakodnának rákoncentrálni erre, de én már-már Killer barátom bőrébe bújok, annyira beleélem magam feltételezett szenvedéseinek viharába. Von előre a lidérces kavargásból kibontakozó alak, hív, üzen mintegy. Végül is el akarja érni az ember, bárha tudja, hogy lehetetlen, szeretne kikötni a „partján”, otthon lenni nála.

Bizonyos szemszögből kétségtelenül valahová ilyen örült, bizonytalan helyre vezetett engem Killer Laci életútjának követe. De ez csak a későbbiekben éleződött ki ennyire. Fokozatosan jutottam (jutottunk) idáig, lépésről lépésre. Még az első lépések abban a lakásban, abban a bérházban, abban az udvar-világzatban estek, ahová haverom és lelki mesterem a bencés internátusból való kihullása után költözött. Ingét-gatyáját, más (csékely) ruhadarabját akkoriban jellegzetesnek számító fémkeretes hátizsákjába csapta a fiú, és öntudatosan átvonult tartósan külföldön időző városi nagynénje lakásába, amelyet a kötelező délutáni séták alkalmával már úgyszólván sokszor felkeresett. Könyvei közül csak a távoli szülő házból hozottakat vitte magával, taneszközeit az igazgatóság csomagolta össze és küldte utána egy dobozban, amit soha nem nyitott ki. Soha többet nem is járt iskolába. Soha többet nem ment haza Nyíregyházára sem, amit özvegy apja egyébként sem szorgalmazott különösebben, a „szégyenletes körülmények” miatt. (Nevezett egyén több éves időszak alatt egyedül a botrány kitörésekor látogatott el fiához, de nem próbált érdemben beavatkozni az ügyébe, hanem félelmetes gyorsasággal mindent ráhagyott.) Killer Laci attól fogva kisebb mértékben alkalmi munkákból, nagyobb mértékben életművészetből tartotta fenn magát. Mikor nagynénje évek múlva hazatért, unokaöccsének a külvárosi Góré-dűlőben található faházát meg a hozzá tar-

tozó telket ajánlotta fel, amit az érezhető örömmel fogadott.

Lesz még mondanivalóm erről a téliésítetten is marha hideg faházról, erről a nadrágszjparcelláról, illetve a távolabbi dűlőkben később vissza kárpótlási-jegyezett természetési birodalomról, Péter bátyám, és pedig nem kevés. De most inkább az oly nevezetesen váló bérház-monstrumról, tehát a kicsapatás utáni állapotokról kívánok szólni. Killer Laci nemlétező fájdalomiról és szomorúságairól. Kihajózásáról, úgymond, a felnőtség vizeire - az ötödik emeleti korlátnál támaszkodva. De sokszor álldogáltunk ott, tökmagot, szotyolahéjat ropogtatva! Az öreg vadgesztenyefa lombja még nem hullott le október második felében, kora délután a melósok még nem értek haza, hogy szerte a függőfolyosóra nyíló lakásokban megkezdték volna a mindennapi, az örök krumplicőzelék melegítését, nyugalom honolt tehát a lépcsőházban meg az udvaron. Magányunkat legfeljebb a házmesterék Irén nevű rokona „zavarta” meg, ő is csak addig, amíg odajött, és mellénk, néha egyenesen Laci ölébe telepedett. (A teljes számkivetettségtől tehát azért távol volt Killer Laci, könnyen kiheverte a kollégium, a gimnázium mozgalmasságát vagy annak hiányát ebben a nagyon vegyes lakóházakat felvonultató épületben.)

Én elhatároztam magam, hogy miközben igyekszem jól megfelelni az iskolában előírt tanulmányi követelményeknek és formálisan igazodom a fegyelmi elvárásokhoz, titokban (vagy ha rákérdeznek: nyíltan bevallva is) nem adom fel Killer Lacival nemrég kialakult, értékesnek tartott haverságomat. Mitagadás, igencsak szerettem nála (náluk?) tartózkodni, és ez az évek során csak fokozódott; sőt előfordult a későbbiekben, hogy több egymást követő napot és éjszakát is ott töltöttem, főleg amikor a szüleim közti veszekedés elviselhetetlen méreteket öltött. Sokszor ígérkezett viharosnak vagy kibírhatatlannak a helyzet már napközben, ilyenkor egy idő után mindig a Killer-féle menedék után néztem. Bármikor megjelenhettem, saját kulcsot bírtam a lakáshoz. Mi több, külön felszobát kaptam benne, ahol a szerény bútorzaton kívül olyan könyveket tartottam, amelyeket csak ott olvastam. Ezáltal sajátos hangulatra tett szert az odú. Nagyon titokzatos, gyanúsán csendes és sötét éjszakákon meg egyenesen nemsemminek tűnt oda hazaérkezni, különösen télen, a fagyos, havas gangról belépve, miközben a vadgesztenyefa csupasz ágai kilátásnagasságban komor sziluettet rajzoltak fel.

Néha együtt érkezünk, nagyon megkésve, a nagynéni által hosszabb időre elhagyott és így végül hivatalosan kölcsönkaptak lakásba; Irén ilyenkor, ha éppen ott tartózkodott, már türelmetlenül várta Lacit. De ez inkább árnyalatnyival későbbben vált csak jellemzővé, úgy emlékszem. Egy félv múlva?, mindenesetre még nem a legelső hónapokban. Az első télen inkább az utcákon kószáltunk mi ketten, meg-megállva a kirakatok előtt vagy a vendéglők világosságát sugárzó szellőablakainál. Előfordult, hogy véletlenül akadtunk össze odakint, de utóbb már a közös programok, a közös tájékoztató határozott meg mindent és azért járkáltunk együtt. Ahogy ilyen alkalmakat követően beértünk a rendesen bonyolult árnyékbeállítások forgószinpadaként működő udvarra, leráztuk a cipőnkre ragadt havat, csúszkálva botorkáltunk előre a nappal felolvadó, estére újra megfagyó jegesedéseken a lépcsőház bejáratáig. Eléggé keserves útnak bizonyult ez, sokszor megtántorodtunk a menet közben, Killer Laci néha el is esett, mert éppen be volt állítva, fejét nem egyszer alaposan megsértette a jégbordákon vagy a falnál.

Micsoda egy környezet! Péter bátyám. Ha nem tudnám, hogy mint területnek, annyi máshoz hasonlóan ennek a térképe is benned van, hát legszívesebben részletesen leírnám, még pedig évszaksemleges (vagy, ha már valamelyikhez, akkor a nyárhoz kötődve). Ejnye no, meg is teszem, csaknem úgy, mintha valami bédekkerből másolnám ki, miközben ilyesmiről szó sincs, ellenben ami igaz, az igaz: egy ebből a városból elszármazott szerző nyomán közlik néhány részletet.

Tudnivaló mindenekelőtt, hogy a ház, eredetünk szellemileg jelképes foglalata, kezdeteink, főként Killer Laci kezdeteinek színtere: L-alakú, s ennek a nagy L-nek, miként az dukál, hosszabb meg rö-

videbb szárrésze van. A hosszan elhúzódó, majd derékszögben meghajló kettős épület-szár (vagy - szárny) pedig sajátosan lehatárolt udvar-részt zár le a forgalmas főutca felé, ahonnan különben egy étterem gazdasági részlegének lapos tetejű tömbje is hátranyúl. Jelentőségteljes élettér ez, amelyet a megfelelő aprólékosággal felidézni - ennyi év után - ugyan nem könnyű, látomásos elnagyoltságban feledni mégsem lehet. Nem, és a hátsó szomszédháznak a foghíjas utcafront vonalából kiugró rombuszát sem volna illendő elhanyagolni, amitől majdnem minden a fél udvar a naptűzés fonákja lesz. S még csak ez után kerül kameravégre a vegyesbolt északi, mindig hűvös, árkaos raktársora. Néhány szeszélyesen hátrahagyott szemétdörrel. A gátfutásban közlekedő fény közöttük, a többszörös tárgytakarások szabálytalan „szőnyegek” között, amint a túl melegre hevült világos betonsíkok fehérén imbolyog. Maga az ötemeletes bérházmonstrum, mint a hűvösség hegye. Majd oldalt-mellette-fent az is, de jóval alacsonyabban - a Park étteremben. Ami az. Lapijával és élével egymásra helyezett téglatekék tömkelege, itt-ott üres közökkel: kémények. Kis dobozok egy nagy fekvő dobozra rakva. Lapos tető; leginkább villogó kősvatag, máshol mohosan sóhajtó sötétkamra. Macskák és gyerekek búvóhelye. Végül a szellőzők félkör alakban felcsapó kürtöi.

Micsoda véletlenek (és persze szerencsék) vannak, még talán te sem gondolnád, aki pedig olyan sokat tudsz, majdnem mindent. (S akinek lényegében kezébe adott és - egyúttal - vett értelmi-érzelmi kulcsa van a dolgokhoz úgy a lenti mint a fenti szférában, én bátyám!) Egy író, név szerint Zsávolya Zoltán szintén járt ebben a mi udvarunkban. S - nyilvánvalóan - nemhogy pusztán járt, de meg is énekelte egyik művében ezt a környezetet, szépen megspórolva nekem a fáradtságot a leírás mizériájában. Igaz, Zsávolya a közelénél közelebről látszik ismerni egy-két embert meg történetét, még a ház mestert is emlegeti, sőt annak rokonát, bizonyos Irénkét is képbe hozza. Ugyanakkor a körülményekből szintúgy nyilvánvaló, hogy ez utóbbit jóval későbbi életszakaszában ábrázolja vagy inkább csak emlegeti, mint amikor mi ismertük. De félreismerhetetlenül Killer Laciék egykori udvaráról beszél a fickó, és egyértelműen dolgozik egy Irénke nevű elmosódott, árnyékszerű mellékfigurával is, akit a narrátor, a házmes-

ter-asszony barátságosan, bensőséggel szólít meg, bár közben igyekszik tőle szabadulni: „Az árnyékok udvarára néztem, mint ahogy most is annak szemlélésébe fogok burkolózni, miután elballagtál, kedves húgocskám.” Hm, húgocska, hát igen. Tizenvalahány évvel a mi ismeretségünk kezdete után, amikor a kilencvenes évtized közepén Bobby átmeneti meghalásához érkezett a Dallas-film magyarországi sugárzásfolyama (Zsávolya novellája ebben az időpillanatban játszódik), Mataticsné, a ház mester még mindig „kedves húgocskának” nevezi a mi Irénünket (ki másra gondolhatnék?!). Pedig aki 1982-ben volt tizenhat, az a Dallas „idején” már a harmincat verdeste. Mire következzetek mindebből? Ekkora lenne az asszonyi hiúság? Vagy éppen Mataticsné lett légyen olyan matuzsálem, akinek egy harminc éves nő a *kishúga*? Előfordulhat.

Ez a Zsávolya, mindenestre, tudhatott valamit (valami komolyat az életről-halálról), Péter bátyám. Megérintette, láthatóan egzisztenciálisan foglalkoztatta őt az az udvar, amely valamikori életterünkkel azonos. Annyira mániákusan merült bele a témába, hogy szinte félni kezdek tőle, nem ismer-e valamit további viselt dolgainkból is? Akárhogy van, kétségtelenül kiderül „elkötelezettsége”, bulldogszerű témakitartása a következő részletből, amelyben - persze, formálisan Matatics Dezsőné szájába adva - megint az árnyékokkal, tehát végső soron az udvar, a bázis (nekünk az igazi kezdet!) hangulatával, ha tetszik: belső szerkezetével foglalkozik:

„... az utóbbi időben állandóan - legalábbis egyre gyakrabban - az árnyékok elvont, köznapion titokzatos mintázatára vagy mechanizmusába szoktam tekinteni. Miképpen csavaródnak (maguktól), rövidülnek és nyúlnak meg, rendeződnek reggeltől estig a Napisten magasban utazó, kardjukkal láthatatlanul hadonászó aranylovasainak földet seprő páncéllöpenydarabjaiként, és hogyan zökentenek tovább egymásba kapcsolódó fogazottságukkal egy-egy verőfényes délutánt.”

Délutánt?, napot?, hetet?, hónapot?, évet? - igen: éveket. Évek teltek el, hosszú évek a kezdetektől számítva; felhorgadt és nyomban elködlött az idő cselekménye (mint egy roppant délibábtorony), és most az van, ami van, Péter bátyám.

Barna T. Attila A RÉVNÉL

K. Gy.-nek

a Dunán lomhán imbolygó komp dadog
reflektorfényben a börtönudvar sóhajt
priccsen álmatlanul forgolódo rabok
hallgatják a nótát rekedt ordítózás az
örtorony átbámul a falon részegen
verekszenek a bokrok árnyai a kocsmá
szeme vérben forog omlik a fallal a
húgy gőzölög mint félelem Dezső bá
húzza hogy akácos az út a hegedűhang
dülöngél a víz felett üres poharak
egymásnak esnek a kutyák kórusa kíséri
vonyitva késpenge villan - a Hold
recsegve hasad az ég fekete inge
kibuggyan a hajnal véresen.